

ІСТОРІЯ МОЛДАВСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ В УНІВЕРСИТЕТАХ НІМЕЧЧИНИ (XV–XXI ст.)

Стаття є продовженням наукової розвідки з історії романської філології в німецьких університетах, яку було опубліковано у попередньому номері «Історичного архіву». Дане дослідження розширює поняття про означену наукову галузь з врахуванням аспекту історичної хронології. У даній статті проаналізовано та охарактеризовано становлення та розвиток романістики (молдовістики) в німецьких університетах (XV–XXI ст.). Найпопулярніша спеціальність філологічного спрямування в німецьких університетах – романістика. Як зазначено у Новому універсальному лексиконі (Bertelsmann): «Романістика – наука, про романські мови та літератури». Романістика включає в себе такі наукові галузі, зокрема: аргентиністика, баскістика, бразилістика, бретоністика, галісістика, далматиністика, іспаністика, італіністика, Кастилія, каталаністика, Каталонські поля, каталанці, кельтистика, молдовістика, окситаністика, португістика, провансилістика, ретороманістика, романістика, романі – циганська румунська мова, румуністика, сардистика, франкістика. Вона вивчає особливості європейських мов та їх діалектів (італійська, іспанська, португальська, французька), займається вивченням мов національних меншин Європи (галісійська, каталанська, окситанська, ретороманська, сардська мови). «Романські мови походять з вульгарної латини європейських мов; за мовною близькістю їх членують на три групи: 1. **Західнороманські мови** (іспанська, португальська, каталанська, провансальська, французька, ретороманська); 2. **Східнороманські мови** (італійська, далматинська [мертва мова]), румунська; 3. **Центральнороманські мови** (сардська)» [26, с. 809]. Німецький філолог К. Ман вперше в 1863 р. використав термін «**романська філологія**». «**Університет**, вищий навчальний заклад, який в цілому сприяє розвитку науки завдяки дослідженню та навчанню. Відвідування університету передбачає наявність випускних іспитів у середній школі. Щонайменше через чотири роки по закінченню навчання складаються державні іспити. В залежності від різновиду іспиту присвоюються вчені ступені. Назва «університет» прослідковується в середньовічному понятті **Universitas magistrorum et scholarium** («Організація викладачів та тих, хто навчається»), яка пізніше тлумачилось як **Universitas literarum** («Цілісність наук»). На початку XIII ст. університет у Парижі, який отримав привілеї від Папи Римського став вихідним пунктом та взірцем для західних університетів. Саме там почали класифікувати вчені ступені (бакалавр, ліценціат, магістр, доктор). Перший німецький університет засновано 1348 р. у Празі Карлом IV».

Ключові слова: аргентиністика; баскістика; бразилістика; бретоністика; галісістика; далматиністика; іспаністика; італіністика; Кастилія;

каталаністика; Каталонські поля; каталанці; кельтистика; молдовістика; окситаністика; португістика; провансильістика; ретороманістика; романістика; романі – циганська румунська мова; румуністика; сардис-тика; франкістика; університет.

Рідкісною спеціальністю у галузі романського мовознавства є молдовістика або молдавська філологія. Розвиток дипломатичних відносин з Молдовою сприяв зацікавленню щодо вивчення означеної мови в університетах Німеччини та її дослідженню. З-поміж дослідників романської філології варто зазначити: Бурсьє Е. [1].

Завдання полягає у тому, щоб проаналізувати та охарактеризувати становлення та розвиток молдавської філології в німецьких університетах (XV–XXI ст.).

Молдавська мова вивчається в університетах Німеччини з XV ст. В університетах Німеччини, зокрема – в архівах при університетах – зберігаються навчальні плани дисциплін з молдовістики, де зазначено викладачів, студентів, їх наукові здобутки, зберігається документація різного періоду.

«**Bertelsmann. Das neue Universallexikon**» («Бертельсманн. Новий універсальний лексикон») тлумачить:

«**Amtssprache(n):** Moldawisch.

Geschichte: Seit dem 16. Jh. stand der S Bessarabiens unter türk. Oberherrschaft. 1812 fiel ganz Bessarabien an Russland (1856 – 1878 große Teile beim Fürstentum Moldau bzw. bei Rumänien. 1940 zwang die UdSSR Rumänien zur Abtretung des Gebiets. Der südl. Teil wurde der Ukraine angeschlossen, der Hauptteil mit der 1924 gegr. Moldauischen ASSR zur Moldauischen SSR vereinigt. Im Verlauf des 2. Weltkriegs kam das Gebiet zeit. Wieder unter rumän. Herrschaft. Am 27.8.1991 wurde M. unabh. Die Minderheiten der Russen u. Gagausen riefen unabh. Republiken aus, die aber von der moldaw. Reg. Nicht anerkannt wurden. Während für Gagausien ein Autonomiestatut vereinbart. wurde, entwickeltesich in der Transnistr. Rep. unter dem Schutz des russ. Militärs ein staatsähn. Gebilde mit einem autoritären Regime. Nach dem Wahlsieg der KP 2001 wählte das Parlament W. Woronin zum Staats-Präs. M. (erneut nach Wahlen 2005)» [13, с. 628].

Duden зазначає:

«**Moldau**, die; – (1.Nebenfluss der Elbe)» [14, с. 699].

«**Moldau** (Republik Moldau; Staat in Osteuropa); **Moldauer; Moldauerin; moldauisch**» [14, с. 699].

«**Moldawien** (vgl.² **Moldau**); **Moldova** (amtl. für² **Moldau**)» [14, с. 699].

На сьогодні (станом на червень 2017 р.), спеціальність «Молдавістика» представлено в таких університетах Німеччини, а саме:

1. Університет ім. Еберхарда та Карла м. Тюбінген – 11.03.1477 р. (**Eberhard Karls Universität Tübingen**) [15]:

за фахом 4 «Новітня філологія» (**Fachbereich 4: Neuphilologie**) діє романський семінар (**Romanisches Seminar**) з вивченням молдавської мови та літератури.

2. Університет ім. Філіпа м. Марбург – 1.07.1527 р. (**Philipps-Universität Marburg**) [16]:

за фахом 10 «Іноземні філології» (**Fachbereich 10: Fremdsprachliche Philologien**) діє «Інститут романської філології» («**Institut für Romanische Philologie**»), котрий засновано у 1823 р. філологом-романістом Фрідріхом Діцом (**Friedrich Diez, 1794–1876**).

3. Університет ім. Фрідріха Шиллера м. Єна – 1558 р. (**Friedrich-Schiller-Universität Jena**) [17]:

на філологічному факультеті (**Philologische Fakultät**) діє «Інститут романістики» («**Institut für Romanistik**»).

4. Університет ім. Юстуса Лібіха м. Гіссен – 19.05.1607 р. (**Justus-Liebig-Universität Giessen**) [18]:

за спеціальністю 05 «Мови, література, культура» («**Fachbereich 05: Sprache, Literatur, Kultur**») існує «Інститут романістики» («**Institut für Romanistik**»).

5. Університет м. Оснабрюк – 1629/1632 р.; 1974 р. (**Universität Osnabrück**) [19]:

за спеціальністю 7 «Мовознавство та літературознавство» («**Sprach- und Literaturwissenschaft**») є відділення романістики та

двох романських мов («**Romanistik/Zwei Sprachen**»)

6. Університет ім. Отто та Фрідріха м. Бамберг – 14.11.1647 р.; 1773–1803 рр.; 1979 р. (**Otto-Friedrich-Universität Bamberg**) [20]:

на факультеті «Гуманітарних наук та культурознавства» («**Fakultät Geistes- und Kulturwissenschaft**») є «Інститут романістики» («**Institut für Romanistik**») з двома відділеннями, де вивчається культура та мова держави Молдовія: 1. Романське літературознавство та культурознавство («**Romanische Literatur- und Kulturwissenschaft**»). 2. Романське мовознавство («**Romanische Sprachwissenschaft**»).

7. Університет ім. Крістіана Альбрехта м. Кіль – 5.10.1665 р. (**Christian-Albrechts-Universität zu Kiel**) [21]:

на філософському факультеті («**Philosophische Fakultät**») функціонує відділення з наукової теми 2/Мови та літератури («**Wissenschaftsbereich 2/Sprachen und Literaturen**») до складу якого входить романський семінар («**Romanisches Seminar**»).

8. Університет ім. Георга-Августа м. Гьоттінген – 1734/37 р. (**Georg-August-Universität Göttingen**) [22]:

у навчальному закладі діє семінар з романської філології («**Seminar für Romanische Philologie**»).

9. Університет ім. Фрідріха-Олександра м. Ерланген та м. Нюрнберг – 1742 р. м. Байройт та 1743 р. м. Ерланген (**Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg**) [23]:

на факультеті філософії та теології («**Die Philosophische Fakultät und Fachbereich Theologie**») [24] є департамент «Англістики/американістики та романістики» («**Department Anglistik/Amerikanistik und Romanistik**»), в якому потужно функціонує інститут романістики («**Institut für Romanistik**») з такими кафедрами та професорсько-викладацьким складом, зокрема: 1. Кафедра романістики, зі спеціалізацією на мовознавство («**Lehrstuhl für Romanistik, insbesondere Sprachwissenschaft**»). Очільник кафедри проф. д-р Янсен (**Prof. Dr. Jansen**). 2. Кафедра романістики, зі спеціалізацією на літературознавство та культурознавство («**Lehr-**

stuhl für Romanistik, insbesondere Literatur- und Kulturwissenschaft»). Ординаторами кафедри є проф. д-р Фрідріх (**Prof. Dr. Friedrich**) та проф. д-р Шлютер (**Prof. Dr. Schlüter**). 3. Кафедра романістики, зі спеціалізацією на культуру наукового пізнання Раннього Нового часу («**Lehrstuhl für Romanistik, insbesondere Wissenskulturen der Frühen Neuzeit**», N.N.). Ординаторами кафедри є проф. д-р Фезенмайер (**Prof. Dr. Fesenmeier**) та проф. д-р Пангі (**Prof. Dr. Pangi**).

10. Технічний університет м. Берлін – 1770 р.; 13.04.1799 р.; (1.04.1879–20.04.1945 рр.); 9.04.1946 р. (**Technische Universität Berlin**) [25]:

в університеті є «Інститут/центр» («**Institut/Zentrum**») до складу якого входить «Інститут мови та комунікації» («**Institut für Sprache und Kommunikation**») з двома науковими відділеннями: відділення французької мови («**Fachdidaktik Französisch**») та романської лінгвістики («**Romanische Linguistik**»). Саме у відділенні романської лінгвістики вивчається молдавська мова.

11. Вестфальський університет ім. Вільгельма м. Мюнстер – 16.04.1780 р. (**Westfälische Wilhelms-Universität (Münster)**) [26]:

за фахом 09 «Філологія» («**Der Fachbereich 09 Philologie**») [27] діє романський семінар («**Romanisches Seminar**»).

12. Рейнський університет ім. Фрідріха Вільгельма м. Бонн – 18.10.1818 р. (**Rheinische-Friedrich-Wilhelms Universität Bonn**) [28]:

на філософському факультеті («**Philosophische Fakultät**») [29] існує «Інститут класичної та романської філології, Інститут VII» («**Institut für Klassische und Romanische Philologie, Institut VII**»).

13. Технічний університет м. Дрезден – 1828 р.; 1961 р. (**Technische Universität Dresden**) [30]:

на факультеті «Мовознавства, літературознавства та культурознавства» («**Fakultät Sprach-, Literatur- und Kulturwissenschaft**») є «Інститут романістики» («**Institut für Romanistik**»).

14. Університет імені Готтфріда Вільгельма Ляйбніца м. Ганновер – 2.05.1831 р.

(Gottfried Wilhelm Leibniz Universität Hannover) [31]:

на філософському факультеті («**Philosophische Fakultät**») діє романський семінар («**Romanisches Seminar**»).

15. Університет ім. Йоганна Вольфганга Гете м. Франкфурт – 1914 рр. (**Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt am Main**) [32]:

за фахом 10 «Новітні філології» («**Neuere Philologien**») існує «Інститут романських мов та літератур» («**Institut für Romanische Sprachen und Literaturen**») [33].

Історико-філологічний аналіз університетської освіти Німеччини дозволив дійти висновку того, що означена проблема не була об'єктом спеціального вивчення у вітчизняній історичній науці.

Результати дослідження можуть слугувати як теоретичною, так і практичною базою для подальшого дослідження мовної освіти в університетах України, а також можуть бути використані в процесі професійної історичної та філологічної підготовки студентів, магістрів та аспірантів за різними напрямками, під час викладання спецкурсів історичного та філологічного спрямування.

Список використаних джерел

1. Бурсьє Э. Основы романского языкознания (elements de linguistique romane) / Эдуар Бурсьє (Edouard Bourciez) // Пер. с фр. / Под. ред., с предисл. и примеч. Д. Е. Михальчи. Изд. 3-е. – М. : Едиториал УРСС, ЛКИ, 2008. – 680 с. (История языков народов Европы).
2. Мелінчук Н. В. Використання досвіду реформування мовної освіти в університетах Німеччини до України // Проблеми современного педагогического образования. Сер. : Педагогика и психология. – Сб. статей: – Ялта : РИО КГУ, 2014. – Вып. 46. – Ч. 5. – С. 126–133.
3. Мелінчук Н.В. Виклики сучасності до національної системи університетської освіти об'єднаної Німеччини (3.10.1990 – 2014 рр.) // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 245. Вип. 233. Педагогіка. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – С. 16–20.
4. Мелінчук Н. В. Загальне мовознавство в німецьких університетах (XIX ст. – I пол. XX ст.) // Миколаїв : Новітня філологія. – 2013. – № 46. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – С. 5–14.
5. Мелінчук Н. В. Загальне мовознавство в німецьких університетах (XIX ст. – I пол. XX ст.) // Новітня філологія. – 2014. – № 48. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – С. 43–53.
6. Мелінчук Н. В. Історія романістики в німецьких університетах (XVII – XXI ст.) / Історичний архів. Наукові студії: збірник наукових праць / відп. ред. Є. Г. Сінкевич та ін. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2017. – Вип. 18. – С. 25–31.
7. Мелінчук Н. В. Історія кельтистики та португїстики в університетах Німеччини (XVII–XXI ст.) / Наукові праці: наук. журн. / Чорном. нац. у-нт ім. Петра Могили; ред. кол.: Ю. В. Котляр (голова) [та ін.]. – Миколаїв, 2017. – Т. 292. – С. 49–53. – (Серія «Історія»; вип. 280).
8. Мелінчук Н. В. Подібності та відмінності університетської освіти України та Німеччини // Проблеми современного педагогического образования. Сер. : Педагогика и психология. – Сб. статей: – Ялта : РИО ГПА, 2015. – Вып. 47. – Ч. 3. – С. 137–142.
9. Мелінчук Н. В. Романістика в університетах Німеччини (II половина XIX–XX ст.) // Міжнародна науково-практична конференція «Ольвійський форум – 2016: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі»: тези. Том 2. Академічні свободи, університетська автономія, наука і освіта для сталого розвитку. Мовно-культурна політика. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. – С. 43–45.
10. Мелінчук Н. В. Становлення та розвиток університетської освіти у Німеччині // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей. – Вип. 40. – Ч. 3. – Ялта : РВВ КГУ, 2013. – С. 183–190.
11. Мелінчук Н. В. Сучасна модель університетської освіти Німеччини // Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Т. 246. Вип. 234. Педагогіка. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. – С. 15–20.
12. Мелінчук Н.В. Тенденції мовної освіти в університетах Німеччини (1949–2014 рр.) // Новітня філологія. – 2014. – № 49. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. – С. 31–44.
13. Bertelsmann. Das neue Universallexikon. – Gütersloh / München: Wissen Media Verlag GmbH. – S. 1055.
14. Duden. Die deutsche Rechtschreibung. Das umfassende Standardwerk auf der Grundlage der neuen amtlichen Regeln. – Bd.1, 24. Auflage. – Dudenverlag: Mannheim – Leipzig – Wien – Zürich. – 2006. – S. 1216.
15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-tuebingen.de> (05 червня 2017 р.).
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-marburg.de/> (05 червня 2017 р.).
17. [Електронний ресурс]. – Режим доступу у: <http://www.uni-jena.de/> (05 червня 2017 р.).
18. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-giessen.de/cms/> (05 червня 2017 р.).
19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-osnabrueck.de/> (05 червня 2017 р.).
20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-bamberg.de/> (05 червня 2017 р.).

21. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-kiel.de/> (05 червня 2017 р.).
22. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-goettingen.de/> (05 червня 2017 р.).
23. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-erlangen.de/> (05 червня 2017 р.).
24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-erlangen.de/einrichtungen/fakultaeten/phil/departments.shtml> (05 червня 2017 р.).
25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tu-berlin.de/> (05 червня 2017 р.).
26. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-muenster.de> (07 червня 2017 р.).
27. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-muenster.de/Philologie/fachbereich/institute-seminare/index.html> (07 червня 2017 р.).
28. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www3.uni-bonn.de/> (07 червня 2017 р.).
29. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.philfak.uni-bonn.de/institute> (07 червня 2017 р.).
30. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tu-dresden.de/> (07 червня 2017 р.).
31. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-hannover.de/de/> (07 червня 2017 р.).
32. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-frankfurt.de/> (07 червня 2017 р.).
33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.uni-frankfurt.de/41622234/Institute> (07 червня 2017 р.).

N. Melintchuk,
Nationale Schwarzmeeruniversität von Petro Mohyla

DIE GESCHICHTE DER MOLDOVISTIK AN DEN DEUTSCHEN UNIVERSITÄTEN (XV–XXI JH.)

In diesem Artikel analysiert man und charakterisiert man die Entstehung der Romanistik an den deutschen Universitäten (XV – XXI Jh.). Die bekannteste sprachliche Spezialität an den deutschen Universitäten ist die Romanistik. «Bertelsmann. Das neue Universallexikon» betrachtet man «Romanistik, Wiss. von den roman. Sprachen u. Literaturen» [1, S. 809]. Die Romanistik besteht aus solche wissenschaftliche Bereiche, sowie: die Argentinistik, die Baskistik, die Brasilistik, die Bretonistik, die Dalmatinistik, die Frankistik, die Galisistik, die Italinistik, Kastilien, die Katalanistik, Katalanen, Katalaunische Felder, die Keltistik, die Moldovistik, die Oksitanistik, die Portugistik, die Provansilistik, die Rätoromanistik, die Romanistik, Romani – zigeunerische rumänische Sprache, die Rumänistik, die Sardistik, die Spanistik. Sie forscht die Besonderheiten der europäischen Sprachen und ihre Mundarten/Dialekte (Italienisch, Spanisch, Portugiesisch, Französisch), sie forscht die Sprachen der nationalen Minderheiten von Europa (Galicisch, Katalanisch, Oxitanisch, Rätoromanisch, Sardisch). «Romanische Sprachen, aus dem Vulgärlatein entstandene europäische Sprachen; aufgrund ihres Verwandtschaften in 3 Gruppen eingeteilt; 1. Westromanisch (Span., Port., Katalan., Provençal., Frz., Rätorom.); 2. Ostromanisch (Ital., Dalmatin. [ausgestorben], Rumän.); 3. Zentralromanisch (Sardin)» [1, S. 809]. Der deutsche Philologe K. Mann benützt im ersten Mal den Begriff «romanische Philologie». Nach Das neue universal Lexikon: «Universität, Hochschule mit der Aufgabe, die Gesamtheit der Wissenschaft durch Forschung, Lehre und Studium zu pflegen und zu entwickeln. Der Besuch der Universität setzt das Abitur voraus. Die mindestens 4 Jahre dauernden Studiengänge schließen mit Hochschulprüfungen oder dem Staatsexamen ab. Je nach Art der Prüfung verleiht die Universität akademische Grade. Die Bezeichnung Universität geht zurück auf den mittelalterlichen Begriff Universitas magistrorum et scholarium («Körperschaft der Lehrenden und Lernenden»), der später in Universitas literarum («Gesamtheit der Wissenschaft») umgedeutet wurde. Die zu Beginn des 13. Jahrhunderts mit päpstlichem Privileg ausgestattete Universität zu Paris wurde Ausgangspunkt und Muster für fast alle abendländische Universitäten. Von hier nahm auch die Abstufung der akademischen Grade (Bakkalaureus, Lizenziat, Magister, Doktor) ihren Ausgang. Die erste deutsche Universität wurde 1348 in Prag durch Karl IV. gegründet» [1, S. 977].

Entscheidende Wörter: die Argentinistik; die Baskistik; die Brasilistik; die Bretonistik; die Dalmatinistik; die Frankistik; die Galisistik; die Italinistik; Kastilien; die Katalanistik; Katalanen; Katalaunische Felder; die Keltistik; die Moldovistik; die Oksitanistik; die Portugistik; die Provansilistik; die Rätoromanistik; die Romanistik; Romani – zigeunerische rumänische Sprache; die Rumänistik; die Sardistik; die Spanistik; die Universität.

Рецензенти: Сінкевич Є. Г., д-р іст. наук, професор;
Міронова І. С., д-р іст. наук, професор.

© Мелінчук Н., 2017

Дата надходження статті до редколегії 12.06.2017